

L'APLEC
DE LA MARE DE DÉU
DE CANÒLIC

PELEGRINATGE I FESTA
EN COMUNITAT

L'APLEC DE LA MARE DE DÉU DE CANÒLIC.

PELEGRINATGE I FESTA EN COMUNITAT

La festivitat de Canòlic és una jornada de pelegrinatge i d'adoració dels lauredians a la Mare de Déu de Canòlic. 26 de maig de 1973. ANA/Fons Fèlix Peig 01291

El darrer dissabte del mes de maig se celebra l'aplec de Canòlic a Sant Julià de Lòria, una de les festes més populars d'aquesta parròquia i una de les més importants de la primavera a Andorra. És un símbol d'identitat parroquial, ja que es fa en homenatge a la Verge de Canòlic, patrona de Sant Julià de Lòria, i es pot considerar un dels primers dies de germanor a l'aire lliure que tenen lloc al Principat. És, conjuntament amb l'aplec de la festivitat de Meritxell, un dels més concorreguts. De fet, aquests dos romiatges inicien i tanquen el cicle d'aplecs que comencen amb el bon temps del mes de maig i acaben al setembre.¹

La festivitat de Canòlic és una jornada de pelegrinatge i d'adoració dels lauredians a la Mare de Déu de Canòlic, però ja fa uns quants anys que la celebració s'allarga fins passada la primera setmana de juny. Des del segle XVIII, segons consta a les actes del Comú de Sant Julià de Lòria,

té lloc l'aplec de Canòlic i des d'aleshores s'ha fet cada any ininterrompudament amb una gran afluència de públic. Aquestes característiques aporten a aquesta festa els valors de la tradició, la continuïtat, la vitalitat i la solidaritat.²

El Santuari de Canòlic està situat a l'oest de la parròquia de Sant Julià de Lòria, a 1.635 metres d'altitud, i està envoltat dels boscos que pertanyen a Bixessarri, el poble de Civís, la vall de Sant Joan Fumat i la vall de Fontaneda.³ Per la seva localització, els experts afirmen que el Santuari forma part del grup dels anomenats *santuàries d'alta muntanya*, molt relacionats amb la ramaderia i la transhumància durant l'època medieval. El fet que estigui situat en un lloc de pas entre diferents poblacions hauria pogut tenir també la

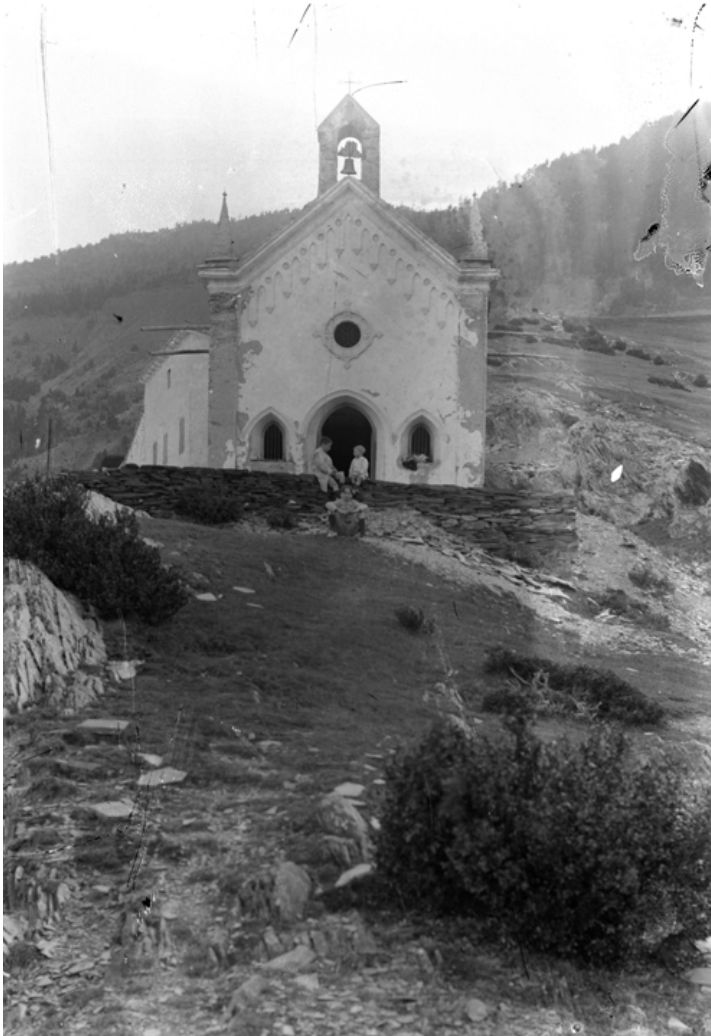
¹ Tot i que l'aplec de Canòlic és considerat com el tret de sortida a les jornades de germanor a l'aire lliure, no hem de deixar d'esmentar la celebració de la diada de Sant Miquel d'Engolasters del 8 de maig, laborable si s'escau entre setmana en el calendari escaldenc i, per tant, amb menys repercussió.

² L'aplec de Canòlic, pels valors de la tradició, la continuïtat, la vitalitat i la solidaritat, va ser inclòs pel Govern d'Andorra el 23 de juny del 2010 com a bé immaterial a la secció quarta de l'Inventari general del patrimoni cultural d'Andorra, conjuntament amb 14 festes d'interès cultural més. BOPA, any 22, núm. 38.

³ La Verge de Canòlic és la patrona de Sant Julià de Lòria però també ho és d'altres pobles veïns que es troben a l'altra banda de la frontera com Civís, Asnurri i Os de Civís, des d'on els feligresos també es desplacen per homenatjar la imatge.

L'APLEC DE CANÒLIC...

funció de refugi per als viatgers.⁴ L'església actual ha estat aixecada damunt d'una construcció d'època medieval, que va ser modificada al segle XVII. El cor data del 1680. El 1879 es va engrandir la nau i el 1923 es va refer la façana. Va ser reformada entre els anys 1973 i 1979, repicant l'arrebossat pintat de blanc que cobria tot el parament, tant a l'exterior com a l'interior.⁵

L'església de Canòlic és un santuari d'alta muntanya, situat a 1.635 metres d'altitud i envoltat de boscos. Anys 1915-1930. ANA / Fons Casa Rafeló 0056

Al Pirineu són moltes les imatges trobades, com la de la Verge de Canòlic, i la seva llegenda ens parla d'un ocell que va indicar als habitants del país, concretament a un pastor de Bixessarri anomenat Tonet, on volia que fos construïda l'ermita per venerar-la. Segons la tradició, havia estat amagada i va ser trobada el 14 de juliol de l'any 1223. Com sol passar amb les narracions que es transmetem oralment, pel boca-orella i d'una generació a una altra, cada narrador hi va fer la seva aportació, de manera que d'una mateixa llegenda en resulten diverses

versions, sense que cap no tingui més valor que les altres. Això és el que passa també amb la llegenda de la troballa de la marededéu de Canòlic.

La romeria abans i ara

L'advocació a la Mare de Déu de Canòlic té molt a veure amb els costums i ritus dels pagesos. Antigament els pelegrins demanaven a la Verge que plogués per assegurar les collites, però els fidels també hi anaven quan estaven malalts i sobretot les dones que desitjaven un embaràs. Tots els que havien demanat un do a la Mare de Déu hi pujaven per la muntanya, fent el camí a peu i fins i tot descalços.

La gent més gran de la parròquia recorda com als anys vint pujaven des del poble de Sant Julià a Canòlic, a peu o amb ruc, i en processó, cantant pregàries a la Verge. La referència escrita més antiga que existeix és un opuscle publicat l'any 1925 a la Seu d'Urgell i que fa diverses referències a l'aplec, com per exemple el recorregut que segueixen els pelegrins per pujar al Santuari. Aquesta descripció del camí cap a Canòlic parla de dos fonts i és que per facilitar el romiatge als més febles hi havia dos petits oratoris al llarg del recorregut: un davant del poble d'Aixovall, on es troba la font de Ferro, i l'altre al camí de Bixessarri, on hi ha la font dels Joans.⁶

Processó pels carrers de Sant Julià de Lòria. L'advocació a la Mare de Déu de Canòlic té molt a veure amb els costums i ritus dels pagesos. 26 de maig de 1973. ANA / Fons Fèlix Peig 01347

"El Santuari de Canòlich és lluny de la vila de Sant Julià unes dos hores a pas ordinari de peó, i és lo camí un tant accidentat; puig, deixada la carretera comunal al lloc nomenat d'Aixovall, i passat el pont d'aquest nom, segueix dit camí, nomenat d'Hos, per entre viaranyes d'una estreta gorja fins arribar al poblet que hau per

4 Canòlich. 775è aniversari Andorra: Comú de Sant Julià de Lòria, 1998.
5 <www.cultura.ad/inventaripatrimonicultural> [Consulta: agost del 2018].

6 Opuscle (1925). Any 1923. Canòlich. La Seu d'Urgell: Tallers Tipogràfics.

L'APLEC DE CANÒLIC...

nom Bississarri; des d'ací s'emprén una puada, si bé no és esquerpa i perillosa, per ser sempre de terra de conreu, amb tot, és pesada i fadigosa, car és pendent i dreta la costa. A la mitat d'aquesta, la que acabe a la collada de Civís, està situat el Santuari de la Mare de Déu de Canòlich, al minvant del single per una part, i a la vera, per altra d'un aglevat salpicat de gemades fontetes."

Als anys seixanta del segle XX ja s'havia construït la carretera fins a Canòlic però els més devots a la Verge hi continuen pujant a peu. 26 de maig de 1973. ANA / Fons Fèlix Peig 07015

Als anys seixanta del segle xx ja s'havia construït la carretera fins a Canòlic però els més devots a la Verge hi continuen pujant a peu i en processó per mantenir la tradició i, en algunes ocasions, emprenen el camí durant la nit, per ser a primera hora al Santuari, fent així diverses parades a les bordes per descansar. Amb l'arribada de la modernitat i la nova carretera, hom podria pensar que el caràcter de romiatge de l'aplec es perdria, però la realitat és que, tot i que hi ha qui prefereix pujar-hi amb cotxe, són molts encara els que fan que es conservi la tradició i cada any s'apleguin més de dos-centes persones al voltant del Santuari que hi han pujat a peu.

L'aplec de Canòlic sempre ha estat una de les tradicions més arrelades de la vila de Sant Julià de Lòria i és una manera de refermar-se com a poble que sap conviure en

comunitat. Així, a mitjans dels anys setanta els joves de la parròquia laurediana van iniciar el costum de passar tota la nit anterior de l'aplec als prats i boscos del voltant de l'ermita. D'aquesta manera eviten matinar per arribar-hi i la nit es converteix en una acampada de celebració. Avui en dia, aquesta festa dels joves, que té lloc la nit anterior a l'aplec, es conserva i són pocs els de la parròquia que no hagin viscut l'experiència, almenys un cop a la vida.

Una diada religiosa i de germanor

Evidentment l'aspecte religiós és el que predomina a la celebració de la diada de Canòlic, que se suma a una estructura lúdica i festiva de la jornada. A les deu del matí es diu la primera missa i més tard, a les dotze del migdia, els pelegrins es concentren davant un petit monticle situat al costat de la capella des d'on el capellà fa una solemne benedicció de tot el territori lauredià. Aquest ritual, que es manté viu des dels inicis de la tradició, continua amb la benedicció d'unes saques de pa que duen el cònsol major de la parròquia i el seu ajudant.

De seguida comença la segona missa major, amb l'assistència de les autoritats del poble i del país, que ocupen els primers seients; antigament, al seu costat i al darrere, hi seien els 28 consellers generals com a convidats d'honor. Moments abans d'acabar l'ofici religiós, tots els presents s'aixequen i a l'uníson canten els Goigs de la Mare de Déu de Canòlic. A mesura que els romeus surten de missa, recullen un o diversos pans beneïts de la mà del cònsol major (o de les autoritats de la parròquia presents) i, de mica en mica, els focs s'encenen als prats i boscos al voltant de l'església per reunir tots els presents en un dinar familiar i comunitari que s'allarga tota la tarda. La tradició d'oferir als assistents alguns productes alimentaris és manté des de temps antics i abans també se'ls oferia vi i formatge.⁷

Val a dir que, tot i l'assistència de les autoritats parroquials i nacionals a l'aplec de Canòlic, és una de les cites festives del calendari oficial amb un caràcter més desinhibit.

Un jove de Sant Julià de Lòria ho explica així:⁸

"El dia de l'aplec hi va moltíssima gent. L'aplec s'ha fet molt més popular que el de Meritxell. El de Meritxell és molt més oficialitzat, més encarrat, amb autoritats per allà i tot això. A aquest hi van les

⁷ Són molts els autors que relacionen aquesta tradició amb una regulació social del costum de caràcter redistributiu que antigament es practicava fent caritat als pobres i desvalguts que, com a pelegrins, s'acollien a l'hospitalitat dels santuaris els dies de festa grossa.

⁸ ANA/ ARXIU D'ETNOGRAFIA. EE 44 Estudi Etnogràfic (1993-1995).

L'APLEC DE CANÒLIC...

autoritats del poble, hi va el cap de Govern, però en mànigues de camisa. Ah! I reparteixen pa beneït”

A banda de tots els actes litúrgics de la jornada, des dels anys setanta es fan també a Canòlic altres activitats culturals i populars. Abans de la primera missa s'anuncia la celebració amb una aviada de coets i, per als que no han pogut pujar al peu del Santuari, es fa una missa alternativa a l'església parroquial de Sant Julià de Lòria. També, un cop feta la benedicció del terme, pren protagonisme l'Esbart Laurèdia amb la representació del ball de Canòlic, que dona pas a una multitudinària ballada de sardanes.

La festa de la primavera i les activitats a l'aire lliure

La celebració popular de la diada de Canòlic avui en dia va més enllà i s'ha convertit amb el pas dels anys en una de les festes més concorregudes després de la Festa Major de Sant Julià de Lòria. Els departaments de Turisme i Cultura del Comú aconsegueixen any rere any elaborar un cartell festiu amb activitats destinades a totes les franges d'edat.

Així mateix, la primera setmana de juny, és a dir, els dies que segueixen a l'aplec de Canòlic, la parròquia laurediana acull tot tipus d'activitats al carrer. Algunes són, per exemple, representacions teatrals de les formacions de Sant Julià, també s'organitzen concursos a la Biblioteca Comunal per als infants i exposicions d'art, lectures de contes, cantades i concerts a càrrec dels Petits Cantaires Lauredians, la Coral Llar de Lòria o la Coral Rocafort. D'altra banda, la gent gran participa també de la seva festa amb motiu de la festivitat de Canòlic amb activitats de tota mena i balls de tarda. Una altra de les activitats a l'aire lliure que tenen lloc durant la darrera setmana de maig a Sant Julià de Lòria és, per exemple, el concurs de pesca al riu d'Os.

En definitiva, la festivitat de Canòlic no deixa de ser un dels trets més identitaris i amb més sentit de comunitat de Sant Julià de Lòria. També serveix per celebrar els dies de primavera i actua com a preludi d'un estiu que està a punt de començar.

Els actes litúrgics han estat molt presents durant la celebració de la devoció de la Verge de Canòlic, però a poc a poc les activitats culturals i populars agafen més protagonisme. Any 1983. ANA / Fons Fèlix Peig 33249

Títol

Les festes d'interès cultural. Patrimoni immaterial d'Andorra

Edita

© Govern d'Andorra

Ministeri de Cultura, Joventut i Esports

Arxiu Nacional d'Andorra

© De les fotografies:

Arxiu Nacional d'Andorra/ Fons Casa Rafeló

Arxiu Nacional d'Andorra/ Fons Fèlix Peig

Coordinació i documentació

Arxiu d'Etnografia

Autora

Rosa Burgos

Correcció lingüística

Servei de Política Lingüística i Àrea de Llengua Catalana

Coordinació gràfica i disseny

Laura López

www.lauragrafica.com

Dipòsit legal: AND."Sep".(35)-2019

Primera edició: febrer del 2019

Sota les sancions establertes per les lleis, queden rigorosament prohibides, sense l'autorització per escrit dels titulars del copyright, la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment –inclosos la reprografia i el tractament informàtic– i la distribució d'exemplars d'aquesta edició mitjançant lloguer o préstec públic.

Fotografia portada:

El santuari de Canòlic. 26 de maig de 1973. ANA / Fons Fèlix Peig 07015